

Kamza / Kupczak / Wasilkowski

SCALANIE ŚWIATA

Gawęda na podstawie tekstów
Teodora Tomasz Jeża

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Reżyseria, opracowanie tekstu, grafiki:

Paweł Kamza

Gawędę prowadzi:

Przemysław Wasilkowski

(z udziałem reżysera i kompozytora)

Opracowanie muzyczne:

Stawomir Kupczak

Produkcja:

Fundacja Wdowiaka

Współpraca:

Teatr Druga Strefa

Premiera 20 grudnia 2024 r.
Teatr Druga Strefa w Warszawie, ul. Magazynowa 14

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Patronat honorowy

ZYGMUNT FORTUNAT MIŁKOWSKI

Świat prawie idealny mogą stworzyć tylko „Jeniusze”, czyli Kobiety.

Moje przekonania demokratyczne, uznające wolność, równość, przeniknięte braterstwem, pogodzić się nie mogły z socjalistycznym szczepieniem nienawiści klasowej.

Sympatyczną dla mnie była idea reformy społecznej, wprowadzającej sprawiedliwość, a usuwającej przemoc czy to polityczną, czy też ekonomiczną.

Przed wszystkim domagać się będziemy dla ludu – dla właścian i robotników – oświaty która by, dając mu pojmowania interesów żywotnych społeczeństwa, powołała go do życia historycznego.

Przemoc kapitalistyczna razi mnie na równi z państwową.

Zygmunt Fortunat Miłkowski

ZYGMUNT FORTUNAT MIŁKOWSKI

/ ur. 1824, Saracea – zm. 1915, Lozanna/

pseudonimy: Teodor Tomasz Jeż, Władysław Bonar, Z.F.M., Fortunat Metko.

Gawęda szlachecka, zwana pogadanka kontuszowa była opowieścią wygłaszaną w podczas spotkań towarzyskich. Charakteryzuje się otwartą kompozycją, swobodną, nieliniową narracją, częstymi powtórzeniami, dygresjami i co ważne – zwrotami do słuchaczy. Tematem była codzienność: życie domowe, publiczne w perspektywie powiatu. Wątki scalała postać narratora. Za prekursora gawędy szlacheckiej uważa się J. Chodźkę i jego Pana Jana ze Świsłoczy (Wilno, 1821), za mistrza H. Rzewuskiego, Pamiętki Soplicy. Elementy gawędy można odnaleźć u Mickiewicza, Słowackiego, Pola, Sienkiewicza, Krasińskiego i T.T. Jeża. W XX wieku do tej tradycji nawiązywali: Pruszyński, Wańkowicz i ironicznie Gombrowicz.

Kamishibai – „papierowy teatr”, „sztuka papierowa”, japoński teatr uliczny z lat 30tych XX wieku, epoc Wielkiego Kryzysu. Obraz i słowo pojawiają się tu i teraz zatrzymując czas.

Czajenie na Jeża

Pomysł na przedstawienie oparte na życiu i twórczości Tomasza Teodora Jeża powstał podczas poszukiwań tematu na potrzeby wspólnego projektu Pawła Kamzy i Marka Żerańskiego. Zygmunt Miłkowski znalazł się w gronie zacnych patronów roku 2024 ustanowionych uchwałą Sejmu RP. Ideę podjęcia się prac właśnie nad postacią Jeża rzucił Paweł Kamza podnosząc między innymi argumentami barwną sylwetkę pisarza i działacza ruchu niepodległościowego oraz niezwykle bogaty życiorys, a także fakt, iż postać pisarza nie doczekała się do tej pory własnego pomnika w kulturze.

W znalezionych na temat Jeża materiałach wielokrotnie pojawia się motyw „zapomnienia”, odłożenia na wysoką, zakurzoną półkę postaci Tomasza Jeża. Jako jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy podnosi się ilość materiału literackiego autorstwa wybitnego krajana.

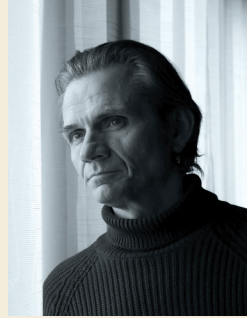
Zaczailiśmy się zatem na Jeża już ponad rok temu na przełomie września i października 2023 roku, by zdobyć się na nieoczywistą podróż teatralną.

Marek Żerański

Paweł Kamza – scenariusz, grafiki, reżyseria

Reżyser teatralny, filolog, malarz i fotograf. Paweł Kamza urodził się w 1963 w Poznaniu. Ukończył studia na filologii polskiej na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, reżyserię dramatu w Szkole Teatralnej im. Leona Solkiego w Krakowie oraz filozofię w Collegium oo. Dominikanów, filia PAT, w Krakowie. W teatrze zrealizował ponad 58 przedstawień w teatrach Poznania, Szczecina, Wrocławia, Legnicy, Krakowa i Zielonej Góry. Jest autorem 27 scenariuszy teatralnych, 31 indywidualnych wystaw fotograficznych w galeriach i muzeach Legnicy, Krakowa, Poznania, Szczecina, Wrocławia, Kyoto i Barcelony, a także 24 indywidualnych wystaw rysunku i malarstwa w Legnicy, Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu, Barcelonie i Kyoto. Laureat licznych nagród i wyróżnień przyznanych za działalność artystyczną, m.in. 1992 – nagroda „Primus inter Pares Student Roku” w konkursie organizowanym przez Stowarzyszenie Primus Inter Pares i Niezależne Zrzeszenie Studentów; 2003 – nagroda za reżyserię sztuki „Szpital Polonia” własnego autorstwa w Teatrze im. Modrzejewskiej w Legnicy na 9. Ogólnopolskim Konkursie na Wystawienie Polskiej Sztuki Współczesnej w Warszawie; nagroda za scenariusz i reżyserię spektaklu „Szpital Polonia” w Teatrze im. Modrzejewskiej w Legnicy na Festiwalu Komедии „Talia” w Tarnowie; „Żelazna Kurtyna” w plebiscycie dziennikarzy i widzów, nagroda dla najlepszego spektaklu w sezonie 2002/2003 w Legnicy dla „Szpitala Polonia” autorstwa Pawła Kamzy; 2006 – nagroda publiczności za reżyserię spektaklu „Wlotka.pl „w Teatrze im. Modrzejewskiej w Legnicy na 15. Międzynarodowym Festiwalu „Zderzenie” w Kłodzku; 2007 – nagroda Marszałka Województwa Wielkopolskiego; nagroda za najlepsze przedstawienie, za spektakl „Kochałam Bogdana W.” własnego autorstwa z Teatru Łąźnia Nowa w Krakowie na Targach Nowej Dramaturgii w Radomiu. W 2022 roku nominowany do Nagrody Artystycznej miasta Wrocławia za przedstawienie „Wyskubki”.

Przemysław Wasilkowski – Gawędziarz, Emisariusz, Szpieg

Aktor, reżyser, pedagog. Absolwent wydziału aktorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi; doktor sztuki teatralnej (promotorem jego przewodu doktorskiego był prof. Krystian Lupa). Jako aktor zadebiutował w 1993 roku na deskach Teatru Polskiego w Warszawie, za dyrekcji Kazimierza Dejmka (Towarzysz Richmonda w „Ryszard III”, reż. Maciej Prus). W latach 1994 – 1999 pracował w Workcenter J. Grotowskiego w Pontederze. Jako członek zespołu artystycznego, brał aktywny udział w twórczym procesie pracy Workcenter, którego ukoronowaniem była zamknięta struktura performatywna o nazwie Akcja. Asystent prof. Michała Pawlickiego. W latach 2008–2018 i od 2024 wykładowca Studium Aktorskiego im. Sewruka w Olsztynie. Współpracował z Teatrami: Nowym w Łodzi, Polskim w Poznaniu, Studio w Warszawie, Śląskim w Katowicach, a także z Instytutem Grotowskiego oraz Teatrem Pieśń Kozła we Wrocławiu oraz Teatrem Zona Castaglia i LabPerm di Domenico Castaldo w Turynie oraz ARCAT i Atelier Monique Stalens w Paryżu. Autorskie spektakle Wasilkowskiego (Lament Doctoris Fausti, Zona Tenebrarum, Stany szoku, SAM, Ballyturk, Kwartet) prezentowane były na licznych festiwalach w Polsce i za granicą. Dwukrotny stypendysta Fundacji Kultury dla stażysty w Workcenter Jerzego Grotowskiego oraz czterokrotny stypendysta Ministra Kultury dla artystów teatru. Wielokrotnie nagradzany i wyróżniany: wyróżnienie („na fali”) w subiektywnym spisie aktorów Jacka Sieradzkiego w tygodniku Polityka (2004); główna nagroda aktorska za rolę Mateusza w filmie Pomiędzy na festiwalu filmowym w Benicassim (Hiszpania, 2007); wyróżnienie w podsumowaniu sezonu teatralnego miesięcznika Teatr, jedna z najlepszych ról męskich – Antonine Artaud (2011); nagroda główna dla spektaklu SAM, na festiwalu OFTEN w Ostrowie Wlkp, na festiwalu SzekspirOff w Gdańsku, na festiwalu MonoFest w Łodzi oraz na festiwalu Sopockie Konsekwencje Teatralne w Sopocie (2016/2017); nagroda główna dla spektaklu Ballyturk na festiwalu Sopockie Konsekwencje Teatralne w Sopocie (2021). Jako pracownik naukowy publikuje w czasopiśmie polskich i zagranicznych: Wspomnienie, Pamiętnik Teatralny, T. 50, Nr 1/2 (197/198), Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2001; A Recollection, Polish Theater Perspectives, Londyn, 2014; Nothing more to tell, w anglojęzycznym Almanachu pod redakcją Tomasza Wiśniewskiego Stories for the future. A between almanach, wydany przez wydawnictwo MASKI, Gdańsk, 2015; Per speculum in aenigmate. Proces odzwierciedlania nieznanego Ja w aktorskim akcie wykonawczym, w spektaklu „SAM”, rozprawa doktorska PWSFTViT w Łodzi, 2018; Geniusz, który zajął się teatrem ubogim, internetowe czasopismo „Performer” nr 19/2020, Instytut Grotowskiego, Wrocław, 2020.

Sławomir Kupczak – kompozycje muzyczne

Kompozytor. Urodzony w 1979 r. we Wrocławiu. Studiował kompozycję w Akademii Muzycznej we Wrocławiu u Jana Wichrowskiego oraz kompozycję komputerową u Cezarego Duchnowskiego (1998 – 2003). Ukończył studia podyplomowe w zakresie kompozycji specjalnej, komputerowej oraz muzyki teatralnej i filmowej u Stanisława Krupowicza, Cezarego Duchnowskiego. Jest członkiem Związku Kompozytorów Polskich, Polskiego Stowarzyszenia Muzyki Elektroakustycznej. Brał udział w międzynarodowych kursach dla młodych kompozytorów w Radziejowicach, Gdańsku i Canterbury. Utwór „Halny na elektronikę i improwizującą flecistkę” Sławomira Kupczaka w wykonaniu Ewy Liebchen został rekomendowany przez 66. Międzynarodową Trybunę Kompozytorów (2019), która odbyła się w San Carlos de Bariloche w Argentynie. W 2006 roku utwór Anafora VI otrzymał 4. lokatę na 53. Międzynarodowej Trybunie Kompozytorów w Paryżu w kategorii kompozytorów młodych. W tym samym roku za utwór Anafora VII – Lament otrzymał drugą nagrodę na 48. Konkursie Młodych Kompozytorów im. Tadeusza Bairda organizowanym przez Zarząd Główny Związku Kompozytorów Polskich. Anafora V na wiolonczelę i komputer reprezentowała w 2004 Polskie Radio na Międzynarodowej Trybunie Muzyki Elektroakustycznej UNESCO w Rzymie zaś w 2015 roku Polskie Radio reprezentowały dwa utwory kompozytora (Res facta i 4 tańce z przygrywką) na III Konkurs Palma Ars Acustica w Berlinie. Sławomir Kupczak jest twórcą muzyki solowej, kameralnej, symfonicznej, elektroakustycznej i teatralnej, m.in. do przedstawień w reżyserii Jakuba Porcarięgo, Krzysztofa Rekowskięgo, Damiana Josefa Necia, Krzysztofa Globisza, Piotra Jędrzejasa, Marii Spiss, Pawła Passinięgo. Pisał także na zamówienia Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie, Festiwalu Warszawska Jesień, Polskiego Towarzystwa Muzyki Współczesnej, Światowych Dni Muzyki MTMW we Wrocławiu i wielu innych festiwalu i instytucji. Jego utwory wykonywane były na najważniejszych festiwalach w Polsce i za granicą. W latach 2004 – 2018 był nauczycielem w Państwowej Szkole Muzycznej I i II st. im. S. Moniuszki w Jeleniej Górze, prowadził Szkołę Orkiestry Symfonicznej oraz zajęcia z kształcenia słuchu, harmonii, podstaw aranżacji i ćwiczenia z kompozycji. W maju 2015 roku odbyła się premiera opery kameralnej Voyager w reżyserii Michała Borczucha na zamówienie Teatru Wielkiego Opery Narodowej w Warszawie.

TEATR DRUGA STREFA

www.teatr2strefa.pl

Wyjątkowe miejsce na mapie kulturalnej Warszawy. Od lat przyciąga miłośników sztuki teatralnej. Jedna z pierwszych niepublicznych scen repertuarowych w stolicy, oficjalnie założona w 1997 roku. Historia teatru sięga roku 1989, kiedy funkcjonował jako nieinstytucjonalna grupa teatralna, zyskując wkrótce renomę i uznanie w środowisku artystycznym.

W 2006 roku Teatr Druga Strefa znalazł swoją siedzibę w postindustrialnej przestrzeni przy ulicy Magazynowej 14a na Mokotowie. Założycielem i dyrektorem teatru jest Sylwester Biragi, konsekwentnie realizujący autorską wizję teatru jako miejsca nieskrępowanej wymiany twórczej.

Teatr Druga Strefa produkuje własne spektakle, gości debiutantów oraz artystów offowych, niezależnych i alternatywnych. W repertuarze teatru znajdują się różnorodne formy i gatunki, poczynając od spektakli lalkowych i teatru formy, poprzez teatr tańca, aż po klasykę i dramaty współczesnych pisarzy z całego świata odgrywając istotną rolę w promocji polskiej kultury, zarówno w kraju, jak i za granicą. Produkcje teatru były prezentowane w wielu krajach, w tym w Belgii, Czechach, Francji, Litwie, Rosji, Słowacji i na Ukrainie.

Spektakle Teatru zdobywają liczne nagrody i wyróżnienia. Autorski spektakl Sylwestra Biragi, „FIN DE...”, zdobył prestiżową nagrodę „Coup de Coeur 2009” na Festiwalu w Avignonie, stając się jedyną polską sztuką w historii festiwalu uhonorowaną tym znaczącym wyróżnieniem. W 2019 roku na Festiwalu Andriyivsky Fest w Kijowie spektakl „FIN DE...” został nagrodzony za plastyczność wyrazu artystycznego, a w 2023 roku spektakl „NOC HELVERA” zdobył II nagrodę na festiwalu Sopotkie Konsekwencje Teatralne.

Od 2018 roku Teatr realizuje cykl #PolacyRobiąTeatr #PolkiRobiąTeatr, a także jako jedyna instytucja z obszaru sztuki teatru w Polsce regularnie prezentuje spektakle tworzone przez polskich artystów i artystki mieszkających na stałe poza granicami kraju. Celem tego cyklu jest ukazanie różnorodności i bogactwa polskiej sztuki teatralnej, która rozwija się także poza Polską. Od pierwszej edycji w 2018 roku publiczność w Warszawie miała okazję obejrzeć spektakle z takich krajów jak Szwecja, Francja, Niemcy, Włochy, Wielka Brytania, Litwa i Słowacja.

Od początku swojej działalności mokotowski Teatr kładzie duży nacisk na współpracę międzynarodową oraz prezentację spektakli z całego świata na własnej scenie. Dzięki tej aktywności publiczność w Warszawie miała okazję obejrzeć spektakle z Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Rosji, Iranu, Argentyny, Ukrainy, Kolumbii, Słowacji, Czech, Białorusi i Norwegii.

Teatr Druga Strefa przy ulicy Magazynowej 14 w Warszawie to nie tylko scena teatralna, ale także miejsce, gdzie sztuka spotyka się z nowymi ideami i inspiracjami, przyciągając twórców z różnych zakątków świata.

FUNDACJA WDOWIAKA

FUNDACJA DLA EDUKACJI IM. WACŁAWA WDOWIAKA

KRS 0000731022,

NIP 5291821542,

REGON 380244331

Data rejestracji 16 maja 2018 r.

Adres siedziby: ul. Franciszka Żwirki 6/2, 05-822 Milanówek

Organizacja pozarządowa, powstała w 2018 roku w Milanówku w wyniku inicjatywy spadkobierców Wacława Wdowiaka i Szymona Wdowiaka, dwóch wybitnych osobowości milanowskiej społeczności. Patron Fundacji podobnie jak Jego syn, Szymon Wdowiak stanowią postacie wyraziciele zaznaczające swą obecność w dorobku polskiego dziedzictwa obywatelskiego i kulturalnego.

Wacław Wdowiak (1903 – 1976) pedagog, komendant Szarych Szeregów na obszarze Milanówka, ps. „Las,” dowódca Oddziału wchodzącego w skład 32 plutonu AK w Milanówku, organizator i szef łączności ZWZ- AK Obwodu „Bazant”, ps. „Stanisław”. Kierownik Akcji M, organizator Tajnej Organizacji Nauczania. W Milanówku poświęcono mu tablicę pamięci przy Skwerze im. Wacława Wdowiaka oraz tablicę pamiątkową na SP nr. 2 gdzie spełniał powinności nauczyciela młodzieży.

Szymon Wdowiak (1934 — 2013) syn Wacława, należy do panteonu największych artystów Milanówka. Reżyser, himalaista, fotografik, pracownik TVP. Realizator zdjęć z wypraw na Kanngbaczen (1974), Kanchendzangę (1978), Annapurnę (1982), K-2 (1983). Operator filmowy Polskiej Wyprawy Polskiej Akademii Nauk na Antarktykę (1975/76). Filmował na Kaukazie i w Pamirze, w górach Alaski i Kanady, Patagonii, Mongolii, Tybecie, Indiach, Karakorum, w Himalajach i Nepalu. Zrealizował ponad 70 filmów dokumentalnych, w autorskim opracowaniu. Szczególne uznanie i szeroki rozgłos przyniosły mu cykle filmowe, które powstawały w ramach współpracy z Telewizją Polską, m.in. „Tryptyk Himalajski” (1978/79), „Niedotykalni” (1985), „Z Łona Gór” (1985), „Patagońskie Żywioły” (1987), „Wista Płynię” (1992), „Tao i Kormorany” (1997).

Ludmiła Wdowiak-Żerańska

Prezes Zarządu Fundacji, córka Szymona Wdowiaka, pedagogka edukacji specjalnej, charakterizatorka filmowa i teatralna, arteterapeutka. Absolwentka Wyższej Szkoły Artystycznej oraz Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie. Pracownik Milanowskiej Prywatnej Szkoły Podstawowej.

Fundacja ma za zadanie kontynuować pamięć o społecznej postawie swoich patronów, a poprzez realizowane działania upowszechniać zaangażowanie społeczne wśród obywateli zarówno Milanówka, jak i całego kraju w zakresie na jaki pozwalają realizowane projekty. Wyróżniającą się działalnością Fundacji były popularne i organizowane w ramach zadań publicznych, w czasie zimowych ferii i wakacji letnich półkolonie dla dzieci z Milanówka. Fundatorzy byli także organizatorami Pierwszego Milanowskiego Przeglądu Teatrów Amatorskich, ma w swoim dorobku płytę poświęconą postaci innego wybitnego Milanowianina Władysława Cholińskiego oraz kilkuletni cykl edukacji filmowej dla milanowskich szkół.

ZYGMUNT FORTUNAT MIŁKOWSKI

/ ur. 1824, Saracea – zm. 1915, Lozanna/

pseudonimy: Teodor Tomasz Jeż, Władysław Bonar, Z.F.M., Fortunat Metko.

Kalendarium:

1838 – **Niemirowo** – szkoła, nielegalna konspiracja uczniowska.

1847–1848 – **Kijów** – studia, matematyka, tajna organizacja patriotyczna.

1848 – Wiosna Ludów, wojna węgierska, walka w Legionie Polskim.

1850 – **Londyn** – Towarzystwo Demokratyczne Polskie, współpraca z „Demokratą Polskim”.

Ukraina – emisariusz TPD, przez Marsylię, Stambuł do Kijowa. Tajny komitet, wpadka, spiskowcy rozstrzelani, lub zestani. Miłkowski uciek do Mołdawii.

1851–1858 – **Bałkany** – agent Komitetu Centralnego Demokracji Europejskiej

Rumunia – praca dla francuskiej firmy handlowej.

1855–1856 – **Turcja** – wojna krymska, legion polski.

1858–1860 – **Paryż, Londyn** – członek Centralizacji TDP. Współpraca z Aleksandrem Hercenem i Giuseppe Mazzinim.

1858 – **Lwów** – debiut powieściowy, Wasył Hołub. Od 1858 do 1908 napisał 80 powieści wydawanych w trzech zaborach pod pseudonim Teodor Tomasz Jeż, współpracował z czasopismami we Lwowie, Warszawie i Poznaniu.

1859–1863 – **Mołdawia** – agent TPD.

1861– ślub z Zofią z Wróblewskich (1840 – 1906), dzieci – Józef, Antonin, Helena, Hanna, Maria.

1862 – **Ukraina** – naczelnik wojskowy. Organizacja oddziału w Turcji, marsz na pomoc Powstaniu, zwycięska potyczka z wojskiem rumuńskim. Wobec przeważających sił – złożenie broni.

1864–1866 – **Belgrad**, agent TPD.

1866–1872 – **Bruksela**, redaktor tureckiego pisma orientalistycznego.

1872–1915 – **Lozanna, Genewa**, zakład edukacyjny z internatem dla młodzieży polskiej.

1887 – publikacja najgłośniejszego tekstu politycznego "Rzecz o obronie czynnej i skarbie narodowym". Obrona czynna, według Miłkowskiego, to racjonalne przygotowane powstanie, a nie romantyczny zryw.

1900 – **USA** – podróż agitując na rzecz Skarbu narodowego, był przyjęty przez prezydenta Williamą McKinleya

Gdzież moje kare konie?
A gdzież moje lejce?
Hej, na wschodzie zakochanie.
Na zachodzie serce.